

Jak pytać, by wiele usłyszeć? – scenariusz zajęć uwrażliwiających na bogactwo języka polskiego z wykorzystaniem ćwiczeń dziennikarskich

Scenariusz jest przeznaczony dla osób pracujących z licealistami i gimnazjalistami ze starszych klas. Może być realizowany zarówno na lekcjach języka polskiego, jak i na zajęciach dodatkowych (np. przeznaczonych dla kółka dziennikarskiego, kółka polonistycznego czy na zajęciach bibliotecznych). Ćwiczenia z powodzeniem można wykorzystywać w pracy z osobami dorosłymi (np. z seniorami), a w wersji uproszczonej – z młodszymi uczniami. Scenariusz można także rozbić na krótsze bloki.

Autor: Anna Błaszkiwicz, Stowarzyszenie Dziennikarzy i Dokumentalistów „Koncentrat”

Rodzaj materiału: scenariusz

Data przygotowania: 15.10.2014

Czas trwania: 135 minut (3 godziny lekcyjne)

Scenariusz udostępniony na licencji: CC BY-SA 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Wspólny mianownik. Od/nowa” dofinansowanego ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach Programu Narodowego Centrum Kultury – Ojczysty – dodaj do ulubionych.

Metody wykorzystywane podczas zajęć: prezentacja multimedialna (nauczyciel przygotowuje ją samodzielnie, korzystając z materiałów dodatkowych umieszczonych pod tabelą ze scenariuszem), miniwykład, dyskusja moderowana, burza mózgów, praca w grupach.

Cel zajęć:

- zapoznanie uczestników z typami pytań stosowanymi w pracy dziennikarza
- poszerzenie wiedzy o sytuacjach, w których warto stosować dane typy pytań
- przećwiczenie przygotowywania scenariuszy wywiadów
- uwrażliwienie uczniów na bogactwo i różnorodność języka polskiego – szczególnie na zmiany zachodzące w polszczyźnie i ich przyczyny
- zachęcenie uczestników do refleksji nad skuteczną komunikacją (także w kontekście własnych dotychczasowych doświadczeń)
- motywowanie uczestników do poszerzania wiedzy w tym obszarze oraz do samorozwoju
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie – skutecznej komunikacji i współdziałania

Materiały dodatkowe:

- wywiady z ekspertami zajmującymi się językiem, dostępne na stronie www.wspolnymianownik.pl, szczególnie rozmowa z prof. Włodzimierzem Gruszczyńskim o słowach znikających z języka (<http://wspolnymianownik.pl/czytaj.php?s=wywiady&a=wlodzimierz-gruszczyński>) oraz rozmowa z prof. Mirosławem Bańko o nowych wyrazach (<http://wspolnymianownik.pl/czytaj.php?s=wywiady&a=mirosław-banko>)
- anegdoty na temat lubianych/zapomnianych słów opowiedziane przez znane osoby (<http://wspolnymianownik.pl/spis.php?s=uratowane-slowa>)

Lp.	Działania nauczyciela	Działania uczestników warsztatów	czas	Umiejętności kształcone w czasie zajęć
	<p>Nauczyciel prosi, by uczniowie usiedli kręgu i wprowadza ich w temat zajęć. Wyjaśnia, że będą dotyczyły słów, które – choć lubiane – powoli wychodzą z użycia. Proponuje zabawę, która pozwoli odnaleźć w pamięci uczniów dużo takich słów.</p> <p>Trzymając nitkę, rzuca do jednego z uczniów kłębek wełny. Osoba, która złapie kłębek, mówi słowo, które lubi, ale które już wychodzi z użycia i – trzymając nitkę – odrzuca kłębek do kolejnej osoby. Zabawa trwa, a pomiędzy uczestnikami powstaje pajęczyna z wełny. Nauczyciel w podsumowaniu zwraca uwagę uczniów na bogactwo języka i zachodzące w nim zmiany.</p>	<p>Uczniowie słuchają uwag i wyjaśnień nauczyciela. Biorą udział w grze, przypominając sobie lubiane słowa, które wychodzą już z użycia.</p>	10 minut	<p>Uczniowie są uwrażliwiani na bogactwo języka polskiego, jego różnorodność. Poszerzają świadomość tego, jak szybko zmienia się język, w którym powstają nowe słowa, a wychodzą z użycia inne.</p>
	<p>Nauczyciel zachęca uczniów do tego, by rozmawiali ze starszymi członkami swoich rodzin o słowach wychodzących z użycia, ich znaczeniu, kontekście, w jakim były używane. Wyjaśnia, że w dalszym toku zajęć zaproponuje ćwiczenia, które pozwolą lepiej przygotować się do takiej rozmowy.</p>	<p>Uczestnicy słuchają, notują, mogą zadawać dodatkowe pytania.</p>	5 min	
	<p>Nauczyciel omawia typy pytań, jakie można zadawać, gdy robimy z kimś wywiad na temat słów wychodzących z użycia (np. z babcią, nauczycielką, sprzedawczynią, lokalną pisarką itp.). Z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej omawia pytania zamknięte, otwarte,</p>	<p>Uczestnicy słuchają, notują, mogą zadawać dodatkowe pytania.</p>	10 minut	<p>Uczestnicy poznają 6 typów pytań, które najczęściej przydają się podczas przeprowadzania wywiadu.</p>

<p>podchwytliwe, naiwnie szczerze, informacyjne i retoryczne. Na bieżąco wyjaśnia pojawiające się wątpliwości.</p>			
<p>Nauczyciel pokazuje slajd prezentujący przykłady pytań otwartych i zamkniętych wybrane z wywiadów, które ukazały się w prasie codziennej albo kolorowej. Animuje dyskusję dotyczącą wykorzystania obu typów (początek/koniec rozmowy, osiągnięcie konkretnego celu na danym etapie wywiadu). Proponuje ćwiczenie do wykonania metodą burzy mózgów – wygenerowanie kilkunastu wersji pytań otwartych i zamkniętych na dany temat i przy założeniu, że próbujemy uzyskać konkretne informacje od naszego rozmówcy.</p>	<p>Uczestnicy słuchają, notują na specjalnych kartach pracy, biorą udział w moderowanej dyskusji oraz biorą udział w ćwiczeniu prowadzonym metodą burzy mózgów.</p>	<p>15 minut</p>	<p>Uczestnicy poznają typy sytuacji, w których stosowanie pytań zamkniętych i otwartych da najlepsze rezultaty. Ćwiczą formułowanie obu typów pytań.</p>
<p>Nauczyciel prezentuje slajd pokazujący przykłady pytań retorycznych i informacyjnych (przykłady wybrane artykułów z prasy codziennej, portali internetowych i magazynów ilustrowanych). Animuje i moderuje rozmowę na forum grupy o celach, jakie sobie stawiamy podczas robienia wywiadu i sytuacjach, w jakich wykorzystanie tych dwóch typów pytań przyniesie najlepsze efekty. Grupa zastanawia się, czy pytania retoryczne zawsze muszą mieć formę pytania. Metodą burzy mózgów generowane są różne wersje pytań retorycznych i informacyjnych prowadzących do uzyskania informacji na określony przez nauczyciela temat.</p>	<p>Uczestnicy słuchają, notują na specjalnych kartach pracy, biorą udział w moderowanej dyskusji oraz biorą udział w ćwiczeniu prowadzonym metodą burzy mózgów.</p>	<p>15 minut</p>	<p>Uczestnicy poznają typy sytuacji, w których stosowanie pytań retorycznych i informacyjnych da najlepsze rezultaty. Ćwiczą formułowanie obu typów pytań.</p>

<p>Nauczyciel prezentuje slajd pokazujący przykłady pytań podchwytliwych i naiwnie szczerych (przykłady mogą pochodzić z prasy kobiecej – z miesięczników luksusowych albo magazynów plotkarskich). Animuje i moderuje rozmowę na forum grupy o sytuacjach, w których wykorzystywane są te typy pytań. Wspólnie z grupą zastanawia się, w jakich sytuacjach rozmówcy pozwalają dziennikarzowi zadawać tego typu pytania i „w co grają” obie strony. Nauczyciel proponuje rozmowę na forum grupy na temat etycznego wymiaru wykorzystywania pytań podchwytliwych, także w kontekście budowania zaufania rozmówcy do dziennikarza.</p>	<p>Uczestnicy słuchają, notują na specjalnych kartach pracy, biorą udział w moderowanej dyskusji.</p>	<p>15 min</p>	<p>Uczestnicy poznają przykłady pytań podchwytliwych i naiwnie szczerych, pozyskują wiedzę, w jakich okolicznościach i przy jakich typach rozmówców je stosować. Są zachęceni do pogłębionej refleksji nad etycznym wymiarem używania pytań podchwytliwych.</p>
<p>Nauczyciel dzieli uczestników na 4 grupy. Każda z nich ma za zadanie ułożenie scenariusza krótkiej rozmowy ze znanym aktorem (np. grającym w serialu „M jak miłość” – grupa wspólnie z nauczycielem wybiera o którego z aktorów będzie chodzić), od którego mają się dowiedzieć, jakie słowo wychodzące z użycia szczególnie lubi i dlaczego chciałby ocalić je od zapomnienia. Scenariusz ma zawierać 5 pytań, ułożonych w kolejności zadawania i powinien uwzględniać różne ich typy (zanotowane na kartach pracy).</p>	<p>Uczestnicy pracują w grupach przygotowując scenariusz wywiadu. Nauczyciel udziela indywidualnych konsultacji każdej z grup (w miarę potrzeb).</p>	<p>20 min</p>	<p>Uczestnicy warsztatów ćwiczą w praktyce stosowanie różnych typów pytań przygotowując scenariusz rozmowy.</p>
<p>Nauczyciel proponuje, by każda grupa wydelegowała ze swojego składu dwie osoby, które na forum grupy zaprezentują efekty swojej pracy.</p>	<p>Reprezentanci grup prezentują wypracowane scenariusze przy okazji ćwicząc także umiejętność wystąpień publicznych i przyjmowania informacji zwrotnych.</p>	<p>25 minut</p>	<p>Uczestnicy ćwiczą umiejętność wystąpień publicznych, przyjmowania informacji zwrotnych, a także umiejętność prowadzenia dyskusji opartej na wymianie poglądów.</p>

		Pozostali uczestnicy zajęć biorą udział w dyskusji moderowanej przez nauczyciela na temat mocnych i słabych stron każdego z zaprezentowanych scenariuszy.		Korzystając z uwag dostarczonych przez nauczyciela oraz grupę ustalają ostateczną wersję scenariusza wywiadu.
	Nauczyciel podsumowuje ćwiczenie, przy okazji odpowiadając na dodatkowe pojawiające się w toku pracy pytania i wątpliwości.	Uczestnicy zajęć słuchają, zadają pytania, ewentualnie notują na kartach pracy.	10 minut	Uczestnicy warsztatów porządkują uzyskaną wiedzę.
	Nauczyciel rozdaje prostą ankietę ewaluacyjną, w której uczestnicy mogą wyrazić swoje zdanie na temat dzisiejszych zajęć, a także wskazać obszar/zagadnienie, nad którym chcieliby jeszcze popracować. Po wypełnieniu ankiety nauczyciel proponuje jeszcze rundę zamykającą – każdy z uczestników (łącznie z nauczycielem) mówi o jednej rzeczy, która podobała mu się podczas zajęć (jeśli dotyczy to zachowania/uwagi/refleksji konkretnej osoby, swoją wypowiedź kieruje właśnie do niej). Nauczyciel podsumowuje rundę zamykającą, przypominając, jakie umiejętności były dziś ćwiczone i jaką wiedzę uczniowie zdobyli.	Uczestnicy zajęć wypełniają ankietę ewaluacyjną.	10 minut	Uczestnicy ćwiczą umiejętność klarownego wyrażania swojej opinii, są zachęceni do brania odpowiedzialności za kierunek rozwoju umiejętności poprzez wskazanie zagadnień, którym chcą poświęcić więcej czasu.

Materiały dodatkowe do wykorzystania w prezentacji multimedialnej, którą samodzielnie przygotowuje nauczyciel prowadzący zajęcia

Pytanie otwarte

Jak ludzie reagują, gdy Państwo wychodzą do kina?

(pytanie zadane Annie Komorowskiej, Twój Styl, czerwiec 2014 r.)

Kiedy żyje się Pani lepiej dzięki nazwisku?

(pytanie zadane Małgorzacie Foremniak, Twój Styl, październik 2014 r.)

Pytania zamknięte

A pan często wraca pamięcią do czasów wojny?

(pytanie zadane Andrzejowi Wajdzie, Gazeta Wyborcza, 21-22 grudnia 2013 r.)

Będzie Pan głosował na jakiegoś celebrytę?

(pytanie zadane socjologowi dr Jarosławowi Flisowi, Gazeta Wyborcza, 8-9 lutego 2014 r.)

Pytania informacyjne

Ile osób wierzy w duchy, astrologię, telepatię, bioenergoterapię, UFO i tym podobne fenomeny?

(pytanie zadane prof. psychologii Christopherowi C. Frenchowi, Polityka, sierpień 2014 r.)

Za chwilę spotka się Pan z premierem, który oczekuje od prokuratury determinacji w ściganiu. Co Pan konkretnie zaproponuje?

(pytanie zadane Andrzejowi Seremecie, Gazeta Wyborcza, 29-30 czerwca 2013 r.)

Pytania retoryczne

Nie ma u Pani rozliczeń. Jest próba zrozumienia mechanizmów.

(pytanie zadane Annie Applebaum, Gazeta Wyborcza, 19-20 października 2013 r.)

Skoro mówimy o cierpieniu dzieci, nie możemy zapomnieć o tych, którzy cierpią głód.

(pytanie zadane papieżowi Franciszkowi, Gazeta Wyborcza, 21-22 grudnia 2013 r.)

Pytania naiwnie szczerze

Ty unikasz seriali czy to Ciebie w nich nie chcą?

(pytanie zadane Joannie Orleańskiej, Twój Styl, październik 2014 r.)

Ale dlaczego właśnie Ciebie widzowie nie chcieli oglądać?

(pytanie zadane Tomaszowi Kammelowi, Viva, listopad 2007 r.)

Pytania podchwytliwe

Słyszałam, że lubicie obgadywać innych?

(pytanie zadane Odecie Moro i Michałowi Figurskiemu, Viva, listopad 2007 r.)

Sukces cię zmienił? Obrosłaś w piórka?

(pytanie zadane Kamili Baar, Twój Styl, czerwiec 2014 r.)

Karta pracy dla ucznia

Wykorzystaj tabelę do notatek – możesz zapisać przykłady pytań albo okoliczności, w których ich użycie będzie szczególnie przydatne i da dobre wyniki.

Rodzaj pytania dziennikarskiego	Miejsce na notatki
Pytanie otwarte	
Pytanie zamknięte	
Pytanie informacyjne	
Pytanie retoryczne	
Pytanie naiwnie szczere	
Pytanie podchwytliwe	